

Excurs I

De la necessitat de la teoria

● EL CONJUNT D'ARTICLES QUE AVUI ENCETEM I que durant dos mesos apareixeran cada dijous en aquestes planes volen ésser una reflexió crítica sobre aquest procés de socialització que anomenem educació. Ens interessa avui remarcar el seu contingut teòric per així ferir o desemmascarar aquelles concepcions que, curiosament a través de la reflexió, es manifesten receloses de la teoria (els anomenats activistes); o a aquells que, curts de mires o atents a la moda, es queden allà on la teoria deixa d'ésser positivista o pragmàtica. Volem utilitzar i reivindicar de nou l'anàlisi teòrica no solament des d'aquella concepció baconiana que la concep com a un instrument (ORGANUM) per a l'acció humana, sinó fins i tot com a una part de la praxis humana.

Observem que molts treballadors de l'ensenyament, cansats de teoricismes conserva-

dors, reiteratius o metafísics, s'han enclaustrat en l'escola o a l'aula, on practiquen una mena d'activisme digne de millor sou. Molts ho justifiquen fins tot amb raonaments que tenen a veure amb aquella famosa tesi de Marx sobre Feuerbach que diu allò que els filòsofs no han fet més que interpretar el món, i que del que es tracta és de transformar-lo.

Agafada la cita al peu de la lletra, el mateix Marx no va acomplir mai el seu mandat i va dedicar pràcticament tota la seva vida, paradoxalment, a interpretar el món. Abandonar-se a l'activitat pràctica (llançar-se a la transformació de mètodes, nens i escoles) sense desxifrar-la, significa no dominar-la ni tenir possibilitats d'orientar-la, i acabar i/o reforçar la situació existent (com diu Althusser), «oblidant conscientment o inconscient el TREBALL que el sis-

tema -que els ultrapassa i esclafa- els obliga a realitzar».

Però, alerta!, els mestres no rebutgen la teoria, sinó un tipus d'anàlisi teòrica. En general, no presenten especial aversió a aquelles ciències que es poden qualificar d'empírico-analítiques o que fan esforços per ésser-ho, com p.e. la psicologia i la pedagogia, sinó aquelles ciències orientades cap a la crítica i que despectivament qualifiquen de FILOSÒFIQUES O TEÒRIQUES.

66

D'aquesta forma fan dels coneixements tècnics (didàctiques, metodologies, teràpies...) el seu camp fonamental d'estudi menyspreant aquelles ciències, com la filosofia o la sociologia crítica, que ens permeten conèixer la realitat des de postures exògenes a les de les ciències positivistes.

Al llarg de successius articles (principalment a l'excurs IV) tindrem ocasió de veure com aquest interès respon també a qüestions que tenen a veure amb l'estrat social dels mestres i amb el rol que se'ls obliga a jugar.

L'ESTABLISHMENT, òbviament, és el màxim representant d'aquest interès per les ciències empírico-analítiques, les tècniques que d'elles se'n deriven, i de la ignorància de les ciències crítiques.

Els programes de les escoles de mestres, de les universitats, ICE, escoles d'estiu, publicacions, etc., estan abocats, d'una forma obsessiva, a estudiar, investigar, i ensenyar aquestes tècniques.

Diu Marcuse que «el mateix concepte de raó tècnica, és potser ell mateix ideologia» i que «la tècnica és en cada cas un projecte històric-social; en ell es projecta el que una societat i els interessos en ella dominants tenen el propòsit de fer amb els homes i les coses».

No és casualitat que s'oblidi o es rebutgi un tipus d'anàlisi orientat cap a la crítica, cap al coneixement d'aquests interessos dominants que han trobat en el positivisme (el gran descobriment ideològic del capitalisme) la millor forma de reforçament. Es lliuren a l'estudi de les tèc-

niques per aconseguir uns propòsits tan genèrics com realització personal, desenvolupament harmònic, igualtat o consciència democràtica... sense que pràcticament ningú es cuidi de reflexionar-los i de veure si són realment aquests els objectius que es persegueixen i s'obtenen. La filosofia i la sociologia crítica són ciències que possibiliten aquest coneixement. En el darrer article (excurs VI), amb uns APUNTS ALTERNATIU, tornarem a parlar-ne.

Capbussats en les ciències positives, qualsevol altra forma de coneixement provoca un sotrac i un rebuig que recorda el que va sofrir la cosmologia heliocèntrica en l'Edat Mitjana. L'anàlisi dominant que avui es fa del fracàs escolar, per exemple, rebutja qualsevol investigació que no faci de l'escola el centre de l'univers. Menysprea, o se li fa MASSA GROS, una anàlisi funcionalista o estructuralista, per exemple, que ens portaria ben segur a la confirmació de la inseparabilitat mode de producció capitalista/sistema educatiu-fracàs escolar.

Tal i com defensen els filòsofs de l'escola de Frankfurt, l'il·luminisme, que va trencar amb la mitologia, ha sofert una regressió i ha tornat a aquesta. El positivisme, que va trencar amb la il·lusió de la teoria pura de la filosofia, ha caigut també en aquesta il·lusió. Només una filosofia crítica (teoria crítica) pot tenir la força per apropar-se a un coneixement objectiu. D'aquí la necessitat de la teoria per aquest enorme i eficaç exercit de les conductes de l'organització social que són els treballadors de l'ensenyament.

SEBAS PARRA I JOAN CANIMAS